

**"SANO TÄÄ MULLE SUOMEKSI" - KOLMIKIELISTEN
LASTEN PERHEIDEN KIELIPOLITIikka**

Sara Poikonen
Kandidaatintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden
laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Sara Poikonen	
Työn nimi "Sano tää mulle suomeksi" - kolmikielisten lasten perheiden kielipolitiikka	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Toukokuu 2022	Sivumäärä 24 sivua + liitteet
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkielma käsittelee kolmikielisten lasten perheiden kielipolitiikkaa ja sen rakentumista. Sen tarkoitus on selvittää, millaiset tekijät ovat yhteydessä perheen kielipoliittisiin päätöksiin. Tutkimuskysymyksiä ovat:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Mitkä tekijät määrittävät kielipoliittisia valintoja kolmikielisissä perheissä? Millaisia kieli-ideologioita tekijöihin sisältyy?2. Entä mitkä muut tekijät vaikuttavat perheen kielipoliittisiin valintoihin? <p>Tutkielma sijoittuu perheen kielipolitiikan tutkimuksen alalle. Perheen kielipolitiikan tutkimus on tärkeää, sillä sen toteutuminen on merkittävässä roolissa lapsen kielellisen ja kognitiivisen kehityksen kannalta. Oma tutkimukseni on tarpeellinen, sillä kolmi- tai useampikielisiä perheitä ei ole tutkittu vielä kovin paljon. Tutkimuksellinen viitekehys pohjaa sosiokulttuuriseen ja ekologiseen käsitykseen kielen oppimisesta, jossa sosiaalinen ympäristö, kuten kasvavan lapsen perhe, on keskeisessä roolissa kielen kehityksen kannalta. Keskeinen käsite tutkielmassa on perheen kielipolitiikka, joka käsittää eksplisiittisen ja implisiittisen perheen kielenkäytön suunnittelun.</p> <p>Tutkimuksen aineisto on kerätty haastattelun keinoin ja litteroitu peruslitteroinnin tasolla. Analyysimenetelmänä on teoriaohjaava laadullinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi on tehty teemoittelun kautta. Teemat kuvaavat perheen kielipolitiikkaa määrittäviä tekijöitä, ja niitä muodostui aineistosta kahdeksan. Kieli-ideologisia tekijöitä ovat käsitys monikielisyydestä rikkautena tai luonnollisena asiana, eri kieliin liittyvät asenteet sekä tavoiteltu kielitaito. Muita tekijöitä ovat lähipiirin ihmiset, koulutus ja tulevaisuuden mahdollisuudet, lapsen voimavarat ja yksilöllinen oppimistyylit, ympäristön kieli sekä vanhempien oma tausta.</p> <p>Perheen kielipolitiikkaa määrittivät sekä kieli-ideologiset että muut seikat. Erityisesti sosiokulttuurisen ympäristön merkitys korostui kielipoliittisten valintojen taustalla. Vanhemmat olivat tietoisia ympäristön ja ihmissuhteiden vaikutuksesta lapsen kielelliselle kehitykselle. Myös lapsen yksilölliset ja kognitiiviset seikat vaikuttivat perheen kielipolitiikkaan ja joskus vaativat sen muokkaamista. Vanhempien kieli-ideologiat vaikuttivat perheen kielipolitiikkaan monella tasolla kielen valitsemisesta käytännön toteutukseen, kuten tavoiteltavaan kielimuotoon.</p>	
Asiasanat kielipolitiikka, monikielisuus, sosiolingvistiikka, kielen omaksuminen, sisällönanalyysi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSELLINEN VIITEKEHYS	3
	2.1 Perhe monikielisenä kasvuympäristönä.....	3
	2.2 Perheen kielipolitiikka.....	4
	2.3 Kieli-ideologiat	6
3	AINEISTO JA MENETELMÄT	7
	3.1 Aineistonkeruu ja aineisto	7
	3.2 Laadullinen sisällönanalyysi	9
4	TULOKSET	11
	4.1 Kieli-ideologiset tekijät.....	11
	4.1.1 Monikielisyys rikkautena tai luonnollisena asiana	11
	4.1.2 Eri kieliin liittyvät asenteet	13
	4.1.3 Tavoiteltu kielitaito	13
	4.2 Muut tekijät.....	14
	4.2.1 Lähipiirin ihmiset	14
	4.2.2 Koulutus ja tulevaisuuden mahdollisuudet.....	16
	4.2.3 Lapsen yksilölliset ominaisuudet.....	17
	4.2.4 Ympäristön kieli.....	17
	4.2.5 Vanhempien oma tausta.....	18
5	POHDINTA.....	20
	LÄHTEET	23
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Globalisaatio, kansainvälistyminen sekä lisääntynyt maahanmuutto ovat tehneet kansainvälisistä parisuhteista yleisempiä myös Suomessa (Martin 2016). Niinpä vastavasti myös monikielisten perheiden määrä on kasvanut. Vaikka monikielisyttä onkin tutkittu paljon yhteisöllisestä tai yksilöllisestä näkökulmasta, perheiden sisäisiä kielipoliittisia valintoja on tutkittu melko vähän (Mäntylä, Pietikäinen ja Dufva 2009: 27). Tämän pohjalta tarkastelen tutkielmassani kolmikielisten lasten huoltajien näkemyksiä perheen kielipolitiikasta. Rajaan tutkimukseni kohdetta etenkin siihen, millaisiin ideologioihin tai muihin seikkoihin perheen kielipoliittinen suunnittelu ja sen käytännön toteutus pohjautuvat. Tutkimukseni sijoittuu perheen kielipolitiikan tutkimuksen alalle. Tutkimuksen tavoitteena on luoda katsaus perheen kielipolitiikan muodostumiseen ja kielipoliittisten valintojen taustalla oleviin seikkoihin. Tavoitteen saavuttamiseksi valittuja tutkimuskysymyksiä ovat: Mitkä tekijät määrittävät kielipoliittisia valintoja kolmikielisissä perheissä? Millaisia kieli-ideoita tekijöihin sisältyy? Mitkä muut tekijät vaikuttavat perheen kielipoliittisiin valintoihin?

Monikielisen perheen sisäistä kielenkäyttöä ovat Suomessa tutkineet muun muassa Mäntylä, Pietikäinen ja Dufva (2009) näkökulmanaan perheen eri kielten esiintyminen päivän aikana. Monikielisyden tuomia kokemuksia ovat tutkineet Sirkeinen (2008) identiteetin rakentumisen näkökulmasta sekä Sironen (2012) viittomakielen ja puhutun suomen kielen kontekstissa. Kieli-ideologisia prosesseja monikielisen henkilön kielenkäytön taustalla on tutkinut Pietikäinen (2012). Kaksikielisten perheiden kielipolitiikkaa ja kotikielivalintoja ovat tutkineet muun muassa Tuominen (1999), Sjöberg (2016) ja Nippala (2019). Sjöbergin (2016) tutkimuksen tulosten mukaan huoltajat, jotka olivat kasvattaneet lapsensa kaksikieliseksi, olivat tyytyväisiä valintaansa ja kielipolitiikkaansa. Kaksikielisyys nähtiin lahjana, jonka antaminen lapselle oli tärkeää. Nippalan (2019) tutkimuksen huoltajat, jotka olivat siirtäneet oman kielensä lapselle, olivat nähneet kaksikielisyden toisaalta itseisarvoisena, toisaalta välinearvoisena,

lapsen elämää hyödyttävänä seikkana. Ympäristön tuki oli heille myös tärkeä osa lapsen kielenomaksumisprosessia.

Sjöbergin tapaan keskityn työssäni tutkimaan huoltajien kielipoliittisten valintojen syitä ja kokemuksia reflektion kautta. Sjöbergin tutkimuksen kohteena ovat kaksikieliset vanhemmat, mutta oma tutkimukseni keskittyy perheisiin, joissa lapset kasvavat kolmikieliseksi. Kaksikielisten lasten perheiden kielipolitiikan tutkimusta on tehty enemmän kuin kolmi- tai useampikielisten (De Houwer 2009: 2; Wąsikiewicz-Firlej & Lankiewicz 2019: 169; Laurén 2008: 86), minkä takia näkökulman kohdistaminen nimenomaan kolmikieliseksi kasvaviin lapsiin on tärkeää. Tutkimukseni kiinnittää myös Nippalan (2019) tapaan huomiota kielipoliittisten valintojen syihin ja sen taustalla vaikuttaviin kieli-ideologioihin. Yksittäisten perheiden kielipolitiikkaan vaikuttavien tekijöiden ja ideologioiden tutkimus ei ole vielä Suomen kontekstissa kovin runsasta, joten tutkimukseni tuottaa tarpeellista tietoa.

Perheen kielipolitiikan tutkimus on tärkeää, sillä sen toteutuminen perheissä on merkittävässä roolissa lapsen kognitiivisen kehityksen ja koulumenestyksen kannalta. Toisaalta yksittäisten perheiden kielipolitiikat ovat pohja laajemman mittakaavan kielipolitiikalle, nimittäin kyseisen kielen käyttöön ja asemaan yhteisöissä. Kielipolitiikan tutkimus onkin kohdistunut lähinnä laajempiin konteksteihin ja instituutioihin, mutta vähemmän kodin kontekstiin. (King, Fogle & Logan-Terry 2008: 908, 910.) Monikielisiin perheisiin kohdistuvaa tutkimusta tarvitaan myös perheiden kanssa työskentelevien ammattiryhmien osaamisen kehittämiseksi. Kuten Kinnunen (2017: 108) toteaa neuvolakontekstin kielellisiä haasteita käsittelevässä tutkimuksessaan, esimerkiksi neuvolan työntekijät tarvitsisivatkin lisätukea ja koulutusta monikielisen lapsen kielenkehityksen seuraamiseen ja perheen monikielisyyden tukemiseen.

2 TUTKIMUKSELLINEN VIITEKEHYS

2.1 Perhe monikielisenä kasvuympäristönä

Työni tutkimuksellinen viitekehys pohjaa sosiokulttuuriseen ja ekologiseen käsitykseen kielenoppimisesta. Sosiokulttuurisen käsityksen mukaan sosiokulttuuriset seikat (esim. asuinmaa, yhteisö, ihmissuhteet) ovat merkittävässä roolissa yksilön kielenkehityksen kannalta (Alanen 2000: 96). Osin tämän pohjalta van Lier (1998: 128) on kehittänyt ekologisen kielenoppimisen mallin, jonka mukaan kielen oppiminen ja omaksuminen ei ole rationaalisten faktojen siirtämistä opettajalta oppijalle, vaan osallistumisesta erilaisiin prosesseihin, jotka johtavat kehittymiseen. Ekologisessa näkemyksessä korostetaan yksilön vuorovaikutusta ympäristön kanssa sekä nähdään yksilön tietoisuus sekä kognitiivisena että sosiaalisena ilmiönä (Alanen 2000: 107). Tämä viitekehys sopii tutkimukseni taustaksi, sillä tutkimukseni kohdistuu perheen vuorovaikutukseen liittyviin kokemuksiin ja lasten kielen omaksumiseen sosiaalisissa prosesseissa.

Ekologinen viitekehys korostaa kielellisen kanssakäymisen, lähikehityksen vyöhykkeen ja oikea-aikaisen tuen merkitystä kielen omaksumisessa (Alanen 2000: 108). Lähikehityksen vyöhykkeellä tarkoitetaan etäisyyttä todellisen kehitystason ja potentiaalisen kehitystason välillä. Todellisella kehitystasolla tarkoitetaan sitä toimintaa, johon oppija kykenee ilman apua. Potentiaalinen kehitystaso on mahdollista saavuttaa esimerkiksi aikuisen johdolla, jolloin yhteistoiminta ja sosiaalinen käsitys oppimisesta korostuu. (Vygotsky 1978: 86.) Perheenjäsenten aktiivinen toiminta ja heidän valitseman strategiat ovat keskeisessä roolissa lapsen oppimisprosesseissa. Myös tämän tutkimuksen osallistujat olivat tietoisia omien päätöstensä vaikutuksesta lapsen kielelliseen kehitykseen.

Lapsen ensimmäinen sosialisointiympäristö on tyypillisesti perhe, josta myös ensimmäiset kielen ja kielenkäytön mallit saadaan. Kasvavan lapsen vanhemmat ja perheenjäsenet ovatkin siis ydinroolissa lapsen kielen kehityksen kannalta ja sen ensisijainen alkuunpanija. (De Houwer 2009: 7.) Sen vuoksi perheen rooli monikielisyyden kehittymisessä on hyvin keskeinen, vaikka kieliä omaksutaankin myös kodin ulkopuolella. Perheellä viitataan tässä tutkimuksessa ensisijaiseen kasvuympäristöön, joka voi syntyä muillakin tavoin kuin biologisten siteiden kautta.

Kun kielitaito saavutetaan elämän ja ympäristön kautta, puhutaan kielen omaksumisesta. Kielen oppiminen taas tarkoittaa taitojen kehittämistä tietoisten prosessien kautta (Laurén 2008: 17). Kielitaidon kehittyminen voi olla luonteeltaan muodollista tai epämuodollista. Epämuodollinen kielen omaksuminen tapahtuu luonteissa tilanteissa ja autenttisisessa ympäristössä, kun taas muodollinen tapa korostaa tietoa kielestä (Laurén 2008: 18). Vaikka perheen kielenkäyttötilanteet ovat usein arjessa tapahtuvia ja luonteeltaan epämuodollisia, tutkimukseni perheissä näkyi merkkejä molemmista lähestymistavoista.

On tärkeää huomata, että monikielisissä perheissä on erilaisia painotuksia ja tarpeita siihen liittyen, mistä asioista on tärkeää osata puhua milläkin kielellä. Siksi monikielisessä perheessä kielenkäyttö ja kielipoliittinen suunnittelu ei ole staattinen ja pysyvä ilmiö vaan pikemminkin dynaaminen ja tilanteen mukaan muuttuva (Martin 2016). Tämän pohjalta kielen tai monikielisyyden käsitettä ei voida myöskään ymmärtää ainoastaan yksilön sisäisenä, muuttumattomana kapasiteettina. Monikielisyydenkin aiemmin nähty täydellisenä usean erillisen kielen osaamisena, mutta tämän näkemys tilalle on nykyään noussut funktionaalisuutta ja tilanteisuutta korostava käsitys. Sen mukaan monikielisyyttä ei tarkastella monen kielen syntyperäisenä ja virheettömänä osaamisena, vaan kieli nähdään eri tilanteissa hyödynnettävinä resursseina. (Dufva & Pietikäinen 2009: 11.)

2.2 Perheen kielipolitiikka

Tutkimukseni sijoittuu **perheen kielipolitiikan tutkimuksen** viitekehykseen. Perheen kielipolitiikan tutkimus yhdistää kaksi eri tieteenalaa, kielipolitiikan ja lapsuusiän kielen omaksumisen (King ym. 2008: 907). Palviaisen (2020: 236) mukaan psykolingvistiikan, sosiolingvistiikan sekä kielipolitiikan ja -suunnittelun tutkimuksen yhdistäminen tarjoaa tutkijoille tärkeitä työkaluja kielisuunnittelun tutkimukseen. Tämän kokonaisvaltaisen lähestymistavan kautta on mahdollista ymmärtää, kuinka perheen kieleen liittyvät uskomukset ja ideologiat vaikuttavat perheen kielipolitiikan käytännön soveltamiseen ja näin ollen lapsen kielitaitoon sekä lyhyellä että pitkällä

aikavälillä (King ym. 2008: 909). Oma tutkimukseni lähestyy aihetta näkökulmasta, jossa vanhemmat toisaalta kuvailevat perheen kielipoliittista suunnittelua ja sen käytännön toteutusta, mutta toisaalta myös arvioivat kokemuksiaan sekä refleктоivat omaa ja lapsen toimintaa.

Keskeinen käsite tutkimuksessani on **perheen kielipolitiikka** (engl. *family language policy*), joka Kingin, Fogle'n ja Logan-Terryn (2008) määritelmän mukaan tarkoittaa eksplisiittistä ja tietoista perheenjäsenten keskeisen kielenkäytön suunnittelua (King ym. 2008: 907). Palviainen (2020: 238) lisää tähän määritelmään myös implisiittisen ja piilevän päätöksenteon. Kielipoliittisen pohdinnan perusteella perhe voi muodostaa erilaisia strategioita kielitaidon kehittämiseksi tai kielen ylläpitämiseksi. Kielipolitiikka sisältää käytännössä kolmen eri tason tekoja ja päätöksiä: kielen (esim. sanaston ja kielimuotojen), kielen statuksen sekä kielen omaksumisen suunnittelua. Kielen suunnitteluun kuuluvat kielen eri muodot ja statuksen suunnitteluun kielten käyttökonteksteihin ja funktioihin liittyvät kysymykset. Kielen omaksumisen suunnittelu taas viittaa siihen, milloin ja miten kieliä opetetaan ja opitaan. (Kloss 1969; Cooper 1989; King ym. 2008: 909.) Tämä kolmijako toimii myös perheen kielipoliittisen suunnittelun tarkastelussa.

Kaikkien edellä mainittujen tasojen yhtäaikainen sisällyttäminen kielipoliittiseen suunnitteluun ja sen toteutukseen tukee kielipolitiikan tehokkuutta (King ym. 2008: 909 mukaan Fishman 1979). Perheen kielistrategioiden ja kielisuunnittelun onnistumisen taustalla on todettu olevan etenkin johdonmukaisuus ja tietyssä toimintatavassa pitäytyminen. Toisaalta tärkeäksi on todettu myös se, että perhe tekee oman kielipolitiikkansa selkeästi näkyväksi. Myös yhteisön konteksti ennakoii perheen kielisuunnittelun tuloksia: mikäli perheessä käytetyt kielet ovat läsnä ympäristössä tai niitä arvostetaan, on niiden ylläpitäminen helpompaa. (King ym. 2008: 915–916.)

Perheen kielipolitiikan käytännön toteutukseen on olemassa yleisiä ja nimettyjä strategioita. Hyvin tunnettu ja tehokkaaksi kuvailtu strategia on yksi henkilö – yksi kieli -strategia eli OPOL (*one person - one language*) (Sjöberg 2015: 25; Piller 2001: 65). Mikäli perhe kuitenkin tahtoo lapsen oppivan kolmea tai useampaa kieltä, tämä strategia ei sellaisenaan riitä, tai siitä on jollain tavalla poikettava. On mahdollista, että perhe ulkoistaa kolmannen kielen opetuksen esimerkiksi jollekin toiselle henkilölle tai instituutiolle (esim. lastenhoitaja, koulu, päiväkotii) tai lapsi omaksuu sitä muulla tavoin ilman vanhempien avustusta. Toinen vaihtoehto on, että sama vanhempi puhuu useampaa kuin yhtä kieltä lapselle.

2.3 Kieli-ideologiat

Vanhempien ideologioilla on tutkitusti merkitystä kasvatuskäytännöille sekä lasten kehitykselle monella eri alalla. Merkittävässä roolissa kielipolitiikan ja kielivalintojen kannalta ovat etenkin kieli-ideologiat. (King ym. 2008: 910–911.) Kieli-ideologian käsite on monitahoinen: sillä tarkoitetaan yhteisön ja yksilön kieleen liittyviä näkemyksiä ja uskomuksia sekä kielikäytänteitä, prosesseja ja toimintamalleja sekä mikro- että makrotasolla (Mäntynen, Halonen, Pietikäinen & Solin 2012: 328). Ne vaikuttavat siis kaksisuuntaisesti yhtä aikaa sekä yksilön että ympäröivän yhteisön elämään – yksilöjen kielivalinnat ja käytänteet muokkaavat yhteisöä, mutta yhteisön asettamat lait, normit, arvostukset ja käsitykset vaikuttavat yksilön kielenkäyttöön.

Mäntynen ym. (2012) esittävät artikkelissaan esimerkkejä kieli-ideologioista, jotka vaikuttavat käytännön kielenkäyttöön. Standardiuden ideologia nostaa kielen yhdenmukaisen muodon ja sen säilyttämisen keskeiseen asemaan. Tällöin standardin mukainen kieli täyttää hyvän kielen kriteerit ja on yleisesti tavoittelun kohteena. (Mäntynen ym. 2012: 328). Heteroglossiuden ideologia taas lähestyy kieltä monimuotoisuuden ja muutoksen kautta. Bahtinin (1981) näkemyksiin perustuen kieli on tällöin muuttuva ja tilanteinen, erilaisten kielellisten resurssien kokoelma (Mäntynen ym. 2012: 329; Dufva & Pietikäinen 2009: 11.) Tällöin yksittäistä kielimuotoa ei aseteta ”oikean” kielen asemaan eikä yksikielisyttä pidetä normina.

Esimerkiksi edellä mainitut ideologiat voivat vaikuttaa siihen, mitä kieliä tai kielimuotoja, käyttöyhteyksiä tai tavoitteita ja arvoja vanhemmat yhdistävät monikielisen lapsen kasvatukseen. Yksilön omat kieli-ideologiat eivät välttämättä aina ole tiedostettuja, vaan ne voivat olla luonnollistuneita ja implisiittisiä (Mäntynen ym. 2012: 333). Kuten Palviainen (2020: 236) toteaa, perheen kielipolitiikka koostuu sekä eksplisiittisen että implisiittisen tason suunnittelusta ja päätöksistä. Näin ollen myös tiedostamattomilla ideologioilla voi olla kauaskantoisia seurauksia perheen ja lapsen monikielisyyden kannalta.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Aineistonkeruu ja aineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu kahden kolmikielisen lapsen huoltajan haastatteluista ja niiden litteroinneista. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää perheiden kielipolitiikan muodostumiseen vaikuttavia seikkoja, joten haastattelu soveltuvi aineistonkeruumenetelmäksi hyvin. Haastattelun avulla toteutetussa tutkimuksessa on yleensä tarkoitus ymmärtää jotain ilmiötä tai haastateltavien mielipiteitä, käsityksiä, kokemuksia ja tunteita (Dufva 2011: 131–132; Hirsjärvi & Hurme 2000: 41). Haastattelutilanteessa haastateltava voi vapaasti ja omaehtoisesti kertoa omaa perhettään koskevista kokemuksista (Hirsjärvi & Hurme 2000: 35).

Aineisto kerättiin puolistrukturoidun teemahaastattelun keinoin. Siinä tutkija valmistelee teeman ja haastattelun rakenteen pääpiirteet, mutta keskustelua voidaan haastattelun aikana ohjata jatkokysymyksiin ja yksilöllisesti esiintyviin ilmiöihin. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 47–48.) Tämän menetelmän kautta on mahdollista kerätä syvällistä tietoa kummankin perheen tilanteesta yksilöllisellä, mutta kuitenkin teemoiltaan yhtenäisellä tavalla. Haastattelun rakenne ja teemojen käsittelyjärjestys olivat hieman erilaiset haastateltavien välillä, mutta molemmat kertoivat kaikista suunnitelman mukaisista asioista. Haastattelurunko on liitetty tiedoston loppuun (liite 1).

Haastattelututkimuksessa haastateltavia ei ole usein kovin suurta määrää, sillä tutkimuksen tarkoituksena ei ole tuottaa yleistettävää tietoa (Dufva 2011: 134), vaan ymmärtää syvällisemmin tutkittavaa ilmiötä, tässä tutkimuksessa perheiden kielipolitiikkaa päätöksentekoa. Tutkielmassani haastateltavia on kaksi, mikä tuo aineistoon monipuolisuutta, mutta ei kuitenkaan ole liian suuri joukko tutkielman laajuuden kannalta. Haastateltavat valittiin perheen lapsen kieliresurssien perusteella, sillä rajasin haastateltavat kolmikieliseksi kasvavan lapsen huoltajiin. Laadullisessa

tutkimuksessa onkin perusteltua rajata osallistujat sellaisiin, jotka tietävät aiheesta mahdollisimman paljon tai joilla on kokemusta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2018: 98).

Haastattelun osallistujat tavoitettiin sosiaalisessa mediassa jaetun kutsun kautta, ja yhteydenottajista valittiin kaksi ensimmäistä. Haastatteluun osallistumisen kriteerinä oli lapsen kolmikielisyys. Kielitaidon taso määriteltiin kutsussa joustavasti: kielen osaaminen ei tarkoita ”täydellistä” äidinkielistä osaamista, vaan myös suppeammat kieliresurssit otetaan huomioon. Kummankin perheen vanhemmat määrittivät lapsensa lähtökohtaisesti kolmikielisiksi, vaikka resursseja muistakin kielistä löytyi. Molemista perheistä tutkimukseen osallistui äiti. Kummallakin perheellä oli myös yksi 9–10-vuotias lapsi. Perhe A asui haastatteluhetkellä Sveitsissä. Perheen äiti puhui lapselle suomea ja isä ranskaa. Lapsi taas puhui äidille enimmäkseen suomea ja isälle aikaisemmin ranskaa, mutta nykyään enenevässä määrin englantia. Vanhempien keskinäinen kieli oli englanti. Perhe B taas asui haastatteluhetkellä Ranskassa. Perheen äiti puhui lapselle pelkästään suomea ja isä ruotsia. Vanhemmat puhuivat keskenään suomea. Lapsi puhui äidilleen suomea, isälleen ruotsia sekä koulussa ja muualla ympäristössä ranskaa.

Tutkimuksessa noudatettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistamia tutkimuseettisiä käytänteitä. Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus ilmoitettiin osallistujille. Osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen, ja osallistujilla oli mahdollisuus kieltäytyä, peruuttaa suostumuksensa tai keskeyttää tutkimus missä vaiheessa tahansa. Aineiston ja henkilötietojen käsittelystä ja säilyttämisestä informoitiin osallistujia etukäteen tietosuojasetuksen vaatimalla tavalla (2016/679). Näitä asioita kuvaava tietosuojailmoitus (liite 2) lähetettiin osallistujille perehdyttäväksi etukäteen ja käytiin läpi haastattelun alussa. Haastateltavilta pyydettiin tutkimussuostumus ennen osallistumista ja se dokumentoitiin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.)

Haastattelut toteutettiin Zoom-videopuhelupalvelun välityksellä välimatkan ja terveysturvallisuuden vuoksi. Haastattelussa oli läsnä yksi haastateltava kerrallaan. Sekä haastattelijat että haastateltava laittoivat videokuvan pois päältä tilanteen ajaksi epärelevanttien henkilötietojen keräämisen välttämiseksi. Haastattelun tallennetta käsiteltiin jälkikäteen pelkkänä äänitiedostona. Ensimmäisen haastattelun (A) kesto oli 46 minuuttia ja toisen (B) 22 minuuttia. Toinen haastattelu jäi lyhyemmäksi teknisten ongelmien vuoksi. Ongelmallista Zoomin kautta toteutetussa haastattelussa on se, että äänenlaatu oli ajoittain huono ja joitakin sanoja oli kadonnut kokonaan vaihtelevan verkkoyhteyden takia. Pääasiassa aineisto on kuitenkin täysin ymmärrettävää eivätkä puuttuneet sanat vaikuttaneet aineiston analyysiin.

Aineistonkeruuvaiheen jälkeen äänitiedostot litteroitiin eli purettiin kirjalliseen muotoon. Litterointi toteutettiin peruslitteroinnin tasolla eli sanatarkasti noudattaen puhekieltä (Aineistonhallinnan käsikirja). Peruslitteroinnissa voitaisiin jättää pois toistot, keskeytykset sekä äännähdykset, mutta tämän tutkimuksen aineistossa ovat

mukana myös kesken jääneet lauseet, sillä ne sisältävät usein jonkin olennaisen ajatuksen seuraavan lauseen tulkinnan kannalta. Litterointivaiheessa aineisto pseudonymisoitiin, eli tunnistetiedot poistettiin ja tunnisteelliset tiedot, kuten nimet, korvattiin peitetiedoilla (Aineistonhallinnan käsikirja). Ensimmäisen haastattelun (A) litteroinnin pituus on 15 liuskaa ja toisen (B) pituus 9 liuskaa.

Jätin litteroinnista ulos keskustelun, joka ei ollut tutkimuksen aineiston analyysin kannalta relevanttia. Siihen kuuluvat alkutervehdykset, tutkimustiedotteeseen ja tietosuojailmoitukseen sekä tutkimuslupaan liittyvä keskustelu sekä lopun vapaa-muotoinen jutustelu varsinaisen haastattelun jälkeen. Jätin litteroidun aineiston ulkopuolelle myös kohdat, joissa haastateltava kertoi tunnistamisen mahdollistavia tietoja perheenjäsenistään, sekä omat puheenvuoroni, joissa ilmaisin ymmärrystä ja samastumisen kokemuksia. Vaikka ne veivät keskustelua eteenpäin, eivät ne kuitenkaan kuulu analysoitavan aineiston piiriin.

3.2 Laadullinen sisällönanalyysi

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen, sillä sen tavoitteena ovat perheiden kielipoliittisten päätösten ja niihin vaikuttavien tekijöiden ymmärtäminen. Laadullisen tutkimuksen pyrkimys onkin ymmärtää toimintaa, ilmiötä tai tapahtumaa tai antaa ilmiölle teoreettisesti mielekäs tulkinta (Tuomi & Sarajärvi 2018: 98). Toisin sanoen laadullinen tutkimus keskittyy merkitykseen ja merkityksellistämisen tapoihin. Tätä voidaan verrata määrällisen tutkimuksen selitysmalleja ja totuutta korostavaan näkemykseen. Tiedon luonne ei ole laadullisen tutkimuksen piirissä yksiselitteinen ja absoluuttinen, vaan on olemassa monia ja osittaisia totuuksia. (Braun & Clarke 2022: 6.) Tähän pohjautuen tutkimukseni tarkoitus ei ole tuottaa yleistettävää tietoa, vaan ymmärtää syvällisemmin yksittäisten perheiden kielipoliittikkaa ja kielenkäyttöä.

Haastatteluaineiston analyysi kohdistuu kommunikaation sisältöön, minkä takia analyysimenetelmäksi valikoitui laadullinen sisällönanalyysi. Vaikka sisällönanalyysiä voidaan pitää myös teoreettisena kehyksenä, tässä tutkimuksessa sen tarkoitus on toimia nimenomaan analyysimetodina (Tuomi & Sarajärvi 2018: 103). Kyseisen menetelmän avulla voidaan tarkastella haastatteluaineiston sisältöä eli kommunikaatiota todellisuuden kuvana (Tuomi & Sarajärvi 2018: 53–54). Laadullisen sisällönanalyysin tavoitteena on toisin sanoen kuvata systemaattisesti laadullisen aineiston merkityksiä ja tuottaa siitä tiivistetty yleisen tason kuvaus (Schreier 2012: 1; Tuomi & Sarajärvi 2018: 117). Tässä tutkimuksessa se merkitsee perheen kielipoliittisten valintojen ja näkemysten tarkastelua, niitä määrittävien tekijöiden esiin nostamista, sekä näiden tekijöiden merkitysten esittämistä yleisemmällä tasolla. Menetelmän taustalla on myös ajatus siitä, ettei mikään aineisto kanna itsessään yksiselitteisiä merkityksiä;

merkitykset muodostuvat vastaanottajan tulkinnan ja konstruoinnin kautta (Schreier 2012: 2). Niinpä sekä haastateltavan että tutkijan omat ennakkotiedot ja -käsitykset vaikuttavat välitettyihin merkityksiin ja aineiston analyysiin.

Laadullinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen eri analyysitapaan: aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen (Eskola 2007: 162). Tuomi ja Sarajärvi (2018) pohjustavat tapojen tarkemman esittelyn tälle kolmijaolle. Heidän mukaansa aineistolähtöinen analyysi etenee aineiston pelkistämisestä ryhmittelyyn ja lopulta teoreettisten käsitteiden luomiseen. Teorialähtöisessä analyysissä prosessi taas perustuu aikaisempaan käsitejärjestelmään, jota testataan uudessa kontekstissa. Teoriaohjaava sisällönanalyysi sijoittuu näiden kahden välille, sillä se etenee aineiston ehdoilla, mutta käsitteet tuodaan taustalle valmiiksi tiedettyinä. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 109, 122, 127–128, 133.) Oman tutkimukseni sisällönanalyysi on luonteeltaan teoriaohjaavaa. Aineiston analyysin painopiste on aineistosta nousevilla havainnoilla, mutta ne liitetään perheen kielipolitiikan tutkimuksen viitekehykseen, kieli-ideologian käsitteeseen sekä sosiokulttuuriseen käsitykseen kielestä ja kielen omaksumisesta. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuskysymysten perusteella, ja aiemman tiedon rooli on analyysia ohjaava.

Aineiston analyysi tapahtui tutkimuksessani teemoittelun kautta. Sen avulla aineistosta pyritään löytämään tutkimuskysymysten kannalta olennaiset seikat (Eskola & Suoranta 1998). Toteutin analyysini Braun & Clarken (2022) kuvaaman temaattisen analyysin prosessin mukaan, joka alkaa aineiston läpikäynnillä. Sen jälkeen erotin aineistosta tutkimuksen kannalta kiinnostavat analyysiyksiköt. Tämä vaihe tapahtui melko aineistolähtöisesti. Valitsin analyysiyksiköt aineistosta tutkimuskysymysten perusteella. Niiden koko vaihteli yksittäisistä lauseista useamman virkkeen pituisiin tekstikatkelmiin. Tutkimukseni kohteena on kommunikaation sisältö, jolloin analyysiyksiköt ovatkin usein pitkäköjiä. Koodasin analyysiyksiköt sisällön ja merkityksen, eli perheen kielipoliittisia valintoja määrittävien tekijöiden pohjalta ja muodostin niistä ryhmiä samankaltaisuuden perusteella. Ryhmien sisällön ja toistuvien merkitysten perusteella muodostui yhteensä kahdeksan teemaa, joista kolme oli kieli-ideologisia ja viisi muihin seikkoihin pohjautuvia.

Käsittelin kahden perheen tilanteita analyysin aikana yhdessä, sillä halusin selvittää, millaiset tekijät toimivat perheen kielipoliittisen suunnittelun taustalla perheestä riippumatta. Jotkin teemat kuitenkin sisälsivät analyysiyksikköjä vain toisen perheen vanhemman haastattelusta, jolloin se on mainittu teeman käsittelyn yhteydessä. Toisinaan perheiden kokemukset olivat myös hieman eriävät, jolloin vertaileva tarkastelu oli perusteltua.

4 TULOKSET

Perheiden kielipolitiikkaa määrittäviä tekijöitä kuvaavia teemoja muodostui aineistosta yhteensä kahdeksan: käsitys monikielisyydestä rikkautena tai luonnollisena asiana, eri kieliin liittyvät asenteet, tavoiteltu kielitaito, lähipiirin ihmiset, koulutus tai tulevaisuuden mahdollisuudet, lapsen yksilölliset ominaisuudet, ympäristön kieli sekä vanhempien oma tausta. Teemat voidaan jakaa kahteen kategoriaan: kieli-ideologisiin (kolme ensimmäistä) sekä muihin seikkoihin perustuviin (viisi jälkimmäistä).

4.1 Kieli-ideologiset tekijät

4.1.1 Monikielisuus rikkautena tai luonnollisena asiana

Ensimmäinen teema liittyy perheiden käsitykseen monikielisyydestä – monikielisyyden näkemiseen rikkautena tai luonnollisena asiana. Tähän teemaan sijoittui ilmauksia, joissa mainittiin monen eri kielen puhuminen ja joissa monen kielen läsnäoloa kuvattiin normaaliksi tai itsestään sujuvaksi seikaksi. Kun tutkimukseni osallistujat olivat suunnitelleet tulevaa perhe-elämäänsä, oli heille ollut alusta alkaen selvää, että he tahtovat muodostaa monikielisen perheen. Kummankin perheen vanhemmat ilmaisivat tahtovansa kasvattaa lapsensa monikieliseksi sen vuoksi, että monikielisuus on heidän mukaansa jollakin tavalla hyödyksi lapsen elämässä, esimerkiksi koulun, sukulaisuus- tai ihmissuhteiden tai muiden kielten oppimisen kontekstissa. Transnatio-naalisessa perheessä ihmissuhteita muodostetaan usein monilla eri kielillä ja eri maissa, jolloin monen kielen hallinta on hyödyksi (1).

1. Äiti A: – – kuitenkin me käydään Suomessa hirveen usein elikkä me käydään Suomessa varmaan kaks kolme neljä kertaa vuodessa, ja hän tietää että se on ainoa kieli siellä millä hän pärjää – –

Monikielisyys hyödyllisyys oli siis sidottu sosiaalisiin ja kulttuurisiin konteksteihin, joissa perhe toimi ja vaikutti. Niiden moninaisuus ja eri kulttuurien läsnäolo olivat yhteydessä siihen, että monikielisyys oli vähintäänkin hyödyllistä, mutta lähes välttämätöntä pärjäämisen kannalta.

Monikielisyys näkeminen rikkautena oli kummankin perheen kielipolitiikassa läsnä implisiittisesti, mutta myös etenkin perheessä B eksplisiittisesti. Vaikka monikielisyys itseisarvoista positiivisuutta ei suorasanaisesti mainittu määrällisesti usein (paitsi esimerkki 2), se näkyi kuitenkin kielivalintojen taustalla ja monikielisyyspitämisen syissä. Perhe A oli kokenut monikielisyteen liittyen myös haasteita ja hankaluuksia, mutta silti päätyneet pitämään kielipolitiikkansa sitkeästi ennallaan. Tähän menettelytapaan motivoi ajatus vaivannäön palkitsevuudesta. Perheen B äiti totesi suorasanaisesti näkevänsä monikielisyysrikkauteen ja lahjana lapselle (2). Tämä näkemys on kieli-ideologinen, sillä se sisältää selkeitä uskomuksia ja asenteita kielestä ja kielenkäytöstä.

2. Äiti B: Et ihan ehdottomasti se on niin iso rikkaus se et ei tarvitse koulussa pelkästään oppia kieltä vaan että se tulee niinku syntymälahjana.

Toinen näkökulma monikielisyttä koskeviin käsityksiin oli sen näkeminen luonnollisena asiana. Perhe A oli valinnut monikielisyysosin siksi, että se oli heidän kokemuksensa mukaan muutenkin perheelle luonnollista ja normaalia. Uskomus monikielisyysnormaaliudesta ja yksikielisyysrikkautesta on myös kieli-ideologisesti latautunut. Kielten moninaisuus oli osittain muuttunut vanhemmille itsestäänselvyydeksi, minkä vuoksi he sisällyttivät kielenkäyttöön resursseja useammasta kielestä kuin alun perin oli tietoisesti suunniteltu tuloksena päätetty. Lapsi oli kuitenkin tottunut siihen ja omaksunut myös käsityksen monikielisyysoletukseksi (3, 4).

3. Äiti A: Hän on ite asunu nii monessa paikassa nii hän on tottunut siihen et on montaa eri kieltä, kieliä joita hän ei edes tiedä mitä ne, siis mitä ihmiset puhuu - -
4. Äiti A: Mutta se kieli, se vaihtuu niin sujuvasti ja kaikki tavallaan ymmärtää toisiaan että niinku, musta tuntuu et ei oo mitään, et se ny on iha normaalia et ihmiset puhuu

Monien eri kielten läsnäolo kuuluu siis olennaisesti lapsen kielenkäyttöön ja kokemuksiin maailmasta. Perheen kielipolitiikka on osaltaan vaikuttanut tämän käsityksen muodostumiseen, sillä lapselle puhuttavien kielten lisäksi perheen A vanhemmat ovat käyttäneet keskenään englantia ja espanjaa, jolloin lapsi on tottunut kuulemaan niitäkin. Myös IB-koulun valinta on tukenut lapsen sosiaalistumista monikieliseen ja -kulttuuriseen ympäristöön. Perhe B oli pyrkinyt tukemaan monikielisyttä erilaisin lapsen elämään liittyvin valinnoin, kuten laittamalla lapsen Tanskassa asuessaan tanskankieliseen päiväkotiin ja toisaalta pitämällä yhteyttä suomalais-ranskalaiseen

perheeseen. Tällaisen sosiaalistumisprosessin tukeminen on kieli-ideologisesti merkittävä, sillä siinä näkyy vanhempien käsitys monikielisydestä positiivisena ja tavoittelemisen arvoisena asiana. Tämä näkyy käytännössä esimerkiksi lukuisien eri kieli-resurssien hyväksymisenä lapsen vastaanottamaan kielisyötteeseen kielten ja kieli-muotojen määrän rajaamisen sijaan. Monikielisuuden positiivisuutta korostavat käsitykset ovat kieli-ideologiaa, sillä ne ottavat kantaa siihen, millainen kielitaito on tavoittelemisen arvoista.

4.1.2 Eri kieliin liittyvät asenteet

Kieliin liittyvien asenteiden teema korostui lähinnä perheen A kokemuksissa. Tähän teemaan sijoitetut analyysiyksiköt viestivät kielivalintojen syitä ja eri kielten valinnan kannattavuuden arviointia. Koska molemmat vanhemmista ovat monikielisiä, heidän täytyi tehdä päätöksiä sen suhteen, mitä kielistä lapselle puhutaan. Suomi valikoitui äidin äidinkielen perusteella. Isän täytyi päättää ranskan, saksan ja luxemburgin väliltä (5, 6). Tässä kieli-ideologiat toimivat vaikuttavana tekijänä

5. Äiti A: Me päätettiin että ranska olis se semmonen kieli, kun mun mies ei välttämättä halua puhua luxemburgia kun se on aika turha kieli valitettavasti sanoo, mutta sitä puhuu aika pieni väestö et sitä ei kannata. Ja sit me mietittiin, että ei saksa.
6. Äiti A: Ja tietysti sen takia myöski me ajateltiin sitä ranskaa, et ranska on yks näistä kielistä et sit ku sä osaat sen nii sit muut kielet on sulle helppoja.

Kieli-ideologiat vaikuttivat perheen kielipolitiikkaan siis kielen funktionaalisuuden ja käyttömahdollisuuksien kautta. Luxemburgin kieli jäi valitsematta, koska vanhemmat eivät kokeneet sen osaamisen yhtä kannattavana kuin puhujamäärältään isomman kielen osaamisen. Myös ranskan valinnassa korostui tietynlainen kannattavuuden tai hyödyn ajatus, sillä vanhemmat näkivät sen omaksumisen auttavan muiden kielten hallinnassa. Ranskaa kuvailtiin myös kauniiksi kieleksi, mikä heijastaa subjektiivisia asenteita tietyn kielen miellyttävyyteen liittyen. Saksan pois sulkemista ei perusteltu tarkemmin, mikä voi viitata implisiittisten seikkojen läsnäoloon kielipoliittisissa päätöksissä ja kieliin liittyvissä asenteissa.

4.1.3 Tavoiteltu kielitaito

Tavoitellun kielitaidon teema esiintyi aineistossa vain parissa kohdassa, mutta tuli kuitenkin esille molemmissa perheissä. Teema sisältää ilmauksia, joissa vanhemmat pohtivat lapsen kanssa puhutun kielen muotoa ja sisältöä. Tämä pohdinta sisältää kieli-ideologisen ulottuvuuden, sillä kielimuodon valinta kertoo siitä, millaista kielenkäyttöä kotona tai ympäristössä arvostetaan. Kummankin perheen vanhemmat korostivat lukemisen merkitystä ja kertoivat sen olevan tärkeä osa perheen arkea. Kirjoista opittu kieli saattaa noudattaa usein kirjoitetun yleiskielen normeja, vaikka

poikkeuksia tietysti on. Toinen kielen sisältöä kuvaava tekijä oli vanhempien kokemus standardin mukaiseen kielenkäyttöön ohjaamisesta tai kielivirheistä huomauttaminen. Kummankin perheen vanhemmat olivat pohtineet omaa kielenkäyttöään ja lapselle asetettua kieliesimerkkiä.

7. Äiti A: – – et pitäisköhä munki puhua kirjakieltä tai tommosta ku toiki laps puhuu.
8. Äiti B: Ja mä kyllä näitisti korjaan et jos tulee jotai partitiivivirheitä tai sijamuotovirheitä että ei kun näin.

Kielipolitiikkaan ja etenkin sen käytännön toteutumiseen vaikutti siis käsitys siitä, millainen kieli on hyvää ja tavoittelemisen arvoista. Tällaiset kielen hyväksyttävyyteen tai sen käyttämiseen liittyvät käsitykset ovat myös kieli-ideologisia. Perheessä B kielen muodon korostaminen näkyi perheen vuorovaikutuksessa ja lapsen kielen ohjaamisessa kohti yhdenmukaista ja normien mukaista kieltä (8). Tässä näkyvä ideologia voisi olla lähellä standardiuden ideologiaa, jossa kielen muodon yhdenmukaisuus ja pysyvyys on tärkeää (Mäntynen ym. 2012: 328 mukaan Fairclough 1992). Perheessä A standardiuden ideologia ei haastattelun perusteella ollut vaikuttanut perheen kielipolitiikkaan, vaikka sen soveltamisen mahdollisuutta oli ohimennen pohdittu tuttavaperheiden kielenkäyttöön peilaten (7). Heidän perheessään käytettiin äidin mukaan resursseja ja ilmauksia eri kielistä ikään kuin sekaisin, mikä viittaisi heteroglossiseen kieli-ideologiaan. Sen mukaan kielen luonteessa korostuu monimuotoisuus, muuttuvuus ja hybridisyys (Mäntynen ym. 2012: 329).

4.2 Muut tekijät

4.2.1 Lähipiirin ihmiset

Lähipiirin ihmiset -teemaan sijoittuvat seikat toistuivat usein vanhempien kertoman mukaan perheen kielipolitiikassa ja käytännön kielenkäytössä. Tähän teemaan on sijoitettu ilmaukset, joissa kielenkäyttö ja kielivalinta liitettiin kiinteästi lähipiirin henkilöihin. Teema jakautuu vielä kahteen alateemaan: sukulaisiin ja ystäviin. Sukulaiset-alateeman alle kuuluvat perheen kielipoliittiset päätökset, jotka on tehty vanhempien omien perheiden kieliresurssien perusteella. Tämä on seikka, joka on ollut olemassa jo ennen lapsen tuloa. Ystävät-alateemaan taas kuuluu sekä perheen yhteisten ystävien että lapsen omien ystävien vaikutus kielenkäyttöön.

Sukulaisten kieliresurssit olivat molempien osallistujien mukaan merkittävä tekijä siinä, mitä kieliä lapselle päätettiin puhua. Tämä korostui etenkin silloin, jos vaihtoehtoja oli useampia.

9. Äiti A: – – mä oisin voinu puhuu hänelle pelkästään englantiakin. Niin sitten ku me mennään Suomeen niin sitten mun vanhemmat esimerkiksi ei puhu englantia niin sit se kommunikaatio heidän kanssaan ois ollu hankalaa.
10. Äiti B: – – oli ihan tietosta alusta alkaen mun puolisoillani että hän tulee puhumaan ruotsia koska hän itse tulee kaksikielisestä kodista, hänen äitinsä on ollu suomenkielinen ja isä ruotsinkielinen – –

Molemmissa tilanteissa perhe olisi siis käytännössä voinut rajata perheen kielten määrää pienemmäksi. Perheessä A suomi olisi voitu korvata englannilla, jolloin perhe olisi ollut kaksikielinen (9). Perheessä B molemmat vanhemmat puhuivat suomea, joten kodissa käytetty perheen sisäinen kieli olisi voinut olla kaikilla sama (10). Kuitenkin perheet päättivät ottaa mukaan kielen, joka oli toisen vanhemman sukulaisille vahva kieli. Tämä kertoo perhekeskeisistä arvoista ja siitä, että lapselle ja sukulaisille haluttiin antaa mahdollisuus kommunikointiin ja ihmissuhteen luomiseen.

Ystävien kanssa kommunikointi nojautui perheessä jo tehdyille laajemmille kielivalinnoille, mutta vaati kannanottoa siihen, mitä omista kieliresursseista käytetään. Perheessä B tämä näkyi erityisesti ystäväperheessä, jonka äiti toivoi lasten käyttävän suomea keskenään (11). Lapset olivat kuitenkin eri mieltä, sillä he olivat aloittaneet ystävyysuhteen ranskaksi ja se toimi heidän kokemuksensa mukaan paremmin niin.

11. Äiti B: – – kun ollaan ruokapöydäs tän ystäväperheen kanssa minkä tytölle äiti toivoisi että tytöt puhuisivat keskenään suomea, niin siinä vaiheessa sieltä tytöt aika napakasti sanoo et pourquoi, miks, et ku sujuu paremmin ranskaks.

Perheen A lapsi taas hyödynsi omia resurssejaan dynaamisesti ja joustavasti keskustellessaan eri kieltä puhuvien koulutovereidensa kanssa. Lasten välisessä kommunikaatiossa esiintyi äidin mukaan paljon koodinvaihtoa ja sekoittuneita kieliresursseja, joista jokainen pyrki ymmärtämään mahdollisimman paljon (12). Lapsella oli myös suomenkielisiä ystäviä, minkä äiti uskoi vaikuttavan hänen motivaatioonsa ylläpitää suomen kielen taitoa.

12. Äiti A: – – siellä on myöskin paljon niitä jotka on saksankielisiä, joilla toinen kieli saksa. Sit ku he puhuu keskenään saksa, niin sitten mun poika ymmärtää sitä ja ei pysty ehkä kommunikoimaan heidän kanssaan saksaks mutta sitte taas niinku englanniks vastaan siihen, ja sitte samalla lailla toiset puhuu espanjaa, hän kuuntelee sitä ja pystyy, espanjaa vähemmän mutta saksa enemmän – –

Lapsen kaveripiiri ja kavereiden kieliresurssit siis vaikuttivat siihen, mitä kieliä yhteisessä kommunikaatiossa voitiin käyttää. Perheen B äiti mainitsi, että lapset tahtovat helpottaa yhteistä kommunikaatiota puhumalla sitä kieltä, joka on kaikille yhteisesti vahva. Toisaalta perheen B lapsi oli myös omaksunut uusia resursseja kavereiltaan, jotta kommunikaatio ja yhteinen ymmärrys onnistuisi. Lapselle ja perheelle tärkeät ihmiset sekä ystävyysuhteiden arvostaminen ohjasivat siis sitä, millä kielillä oli tärkeä pystyä kommunikoimaan.

4.2.2 Koulutus ja tulevaisuuden mahdollisuudet

Koulutuksen ja tulevaisuuden mahdollisuuksien teema sisältää määrällisesti eniten mainintoja. Teemaan sijoittuivat ilmaukset, joissa kielipoliittisiin päätöksiin tai kielenkäyttöön liitettiin koulu ja koulutus tai lapsen tulevaisuuden koulutus-, ura- ja kotipaikkamahdollisuudet. Aihe vaikutti hyvin keskeiseltä perheiden kielipolitiikassa. Aineiston perusteella voi tulkita, että kumpikin perhe koki koulukielen hallitsemisen tärkeänä ja positiivisena asiana. Tämä näkyi esimerkiksi siten, että molempien perheiden lapset olivat saaneet koulusta tukitunteja koulukielen kehittämiseen. Perheessä B koulukielen omaksuminen ei vaikuttanut haastattelun perusteella olevan merkittävä tekijä perheen sisäisessä kielenkäytössä. Perheessä A koulukielen kehittäminen taas oli johtanut muutoksiin perheen sisäisessä kielipolitiikassa ja kielenkäyttöstrategioissa (13, 14). Perhe oli alun perin päättänyt, että äiti puhuisi lapselle suomea ja isä ranskaa, mutta tarve englannin vahvistamiseen sai vanhemmat joustamaan tästä strategiasta.

13. Äiti A: Siinä vaiheessa kun päätettiin että hän menee englanninkieliseen kouluun niin siinä vaiheessa sit päätettiin joo että nyt sitä niinkun vahvistetaan kaikella mahdollisella --
14. Äiti A: -- me ollaan pyritty nyt sitte kans siihen että yritetään puhua sitä, taisiis mä puhun vieläkin suomee koko ajan mut puhun myöskin sitte englantia. Mut mun miehen kanssa hän puhuu periaatteessa melkeen kokonaan vaan englantia, et mun mies puhuu ranskaa hänelle ja hän vastaa englanniks sitte takasin.

Koulukielen tietoinen tukeminen voi kertoa perheen arvoista ja käsityksistä. Koulutusta pidetään tärkeänä asiana, ja koulumenestyksen mahdollistamisen eteen ollaan valmiita näkemään vaivaa. Koulukielen tukeminen priorisoitiin perheessä A myös isän kielen käyttämisen edelle.

Kummassakin perheessä korostui halu mahdollistaa lapselle monikulttuurinen ja -kansallinen elämäntapa myös tulevaisuudessa. Perheen A äiti toivoi englannin vahvistuvan, jotta missä tahansa asuessaan lapsi voisi mennä IB-kouluun (15). Perheen B äiti mainitsi kielipoliittisen suunnittelun tavoitteena olevan sen, että lapsella olisi käytössään monta kieltä, mikä mahdollistaisi elämän monessa eri maassa (16).

15. Äiti A: -- hän on tos koulussa ja tulee varmasti loppuikänsä menemään IB-kouluun, missä tahansa sitten asutaankin niin päätettiin et nyt yritetään sitä englantia vahvistaa ja se on sitte se toinen pääkieli --
16. Äiti B: Jotta sitten oltaisiin siinä tilanteessa, että kun hän on vähän isompi niin sit hänellä on käytännössä neljä vahvaa kieltä. Et sit voi valita vähän käytännössä maailma on ihan auki, kaikki pohjoismaat on auki mut sit myöskin Keski-Eurooppa ja yleensä sitte kansainvälinen elämä.

Aineiston perusteella globalisaation ja monikielisyyden hyötyjen suhde korostuu vanhempien käsityksissä siitä, millaiset tulevaisuuden mahdollisuudet lapsella on hyvä

olla. Kumpikin perhe arveli kansainvälisen elämän ja toiseen maahan muuttamisen olevan todennäköinen vaihe lapsen tulevaisuudessa, minkä vuoksi monikielisyys tukeminen on suotavaa ja hyödyllistä. Englannin asemaa perheen kielenkäytössä tukivat myös englannin globaalit käyttömahdollisuudet ja laaja hyöty mahdollisissa eri asuinpaikoissa. Näin ollen käsitys monikielisyys hyödyllisyydestä koulu- ja työelämässä on merkittävä tekijä perheen kielipoliittisessa päätöksenteossa.

4.2.3 Lapsen yksilölliset ominaisuudet

Lapsen yksilöllisten ominaisuuksien teemaan sijoittuivat ilmaukset, joissa vanhempi kuvaili kielipolitiikkaan vaikuttaneita lapsen ominaisuuksia, kokemuksia tai tunteita. Vanhemmat kertoivat perheen kielipolitiikan mukautuvan käytännössä usein siihen, millainen olotila tai kokemus lapsilla on tietystä kielipoliittisesta käytännöstä tai menettelytavasta. Perheessä A lapsen negatiiviset kokemukset ovat vaikuttaneet esimerkiksi koulun vaihtamiseen (17), mikä on vaihtanut myös koulukieltä ja lisännyt tarvetta kehittää sitä kotona. Koulun vaihtamisen motiivina oli myös englanninkielisessä IB-koulussa koettu yksilöllisen oppimisen korostaminen ja monikielisyys tukeminen, jotka vanhemmat kokivat omalle lapselleen sopiviksi lähtökohdiksi. Lapsen monikielinen identiteetti ja yksilölliset oppimisen tuen tarpeet muokkasivat siis lopulta perheen kielipolitiikkaa. Perheessä B lapsen olotila ja tunteet ovat myös vaikuttaneet tiettyjen kielipolitiikasta poikkeavien kielenkäyttötapojen ja strategioiden sallimiseen (18).

17. Äiti A: -- sit me päätettiin et se ranskalainen koulu ei oo se missä me halutaan häntä pitää, koska ranskalainen opetussysteemi on aika rankkaa
18. Äiti B: -- tuntuu että en saa häneen yhteyttä niin sitten napautetaan ranskaks joku asia ja se on sit se viimeinen niitti et noni, nyt mammalla loppu hermot, et nyt ei enää auta --

Perheen kielipolitiikkaan vaikutti siis se, millä tavalla lapsi reagoi siihen tai millaisia tunteita ja kokemuksia se käytännössä sai aikaan. Tämä osoittaa vanhempien arvostavan lapsen yksilöllistä identiteettiä ja persoonallisuuspiirteitä, eikä esimerkiksi kielipolitiikan toteuttamisen yhtenäisyyttä aseteta absoluuttisesti hyvinvoinnin edelle. Perheen B esimerkki kertoo myös siitä, että äiti hyväksyy lapsensa ranskan kielen vahvuuden ja tilanteesta riippuen äidin äidinkielen puhumisesta voidaan poiketa. Kielipolitiikasta voidaan siis joustaa ja sitä voidaan muuttaa, jos lapsen tarpeet sitä vaativat.

4.2.4 Ympäristön kieli

Ympäristön kieli -teema sisältää ilmaisut, joissa kielipolitiikka liitetään asuin- tai oleskelupaikkaan ja sen kieliympäristöön. Kummassakaan perheessä asuinpaikan valta-kieli ei kuulunut vanhempien lapselle puhumiin kieliin. Perheiden lapset omaksuivat

tämän vuoksi kieliä ympäristöstä myös perheen ulkopuolella. Joskus kielen omaksuminen oli myös riippumaton perheen kielipolitiikasta tai tarkoituksellisesti tuetuista kielistä. Asuinmaan kieli tarttui lapsiin esimerkiksi päiväkodin tai koulun välityksellä. Vanhemmat kuvailivat asuinpaikan olevan myös hyvin merkittävä tekijä siinä, kuinka aktiivista tai edistynyttä tietyn kielen osaaminen ja käyttäminen on, sekä omasta että lapsen näkökulmasta.

19. Äiti A: Mutta se kun me asutaan saksankielisellä alueella niin kokoajanhan hänhän kuulee saksaa joka paikassa, ja se on semmoinen että silloin tällöin yhtäkkiä hän sanoo jotain saksaks - -
20. Äiti A: - - nyt me haluttais muuttaa takasin englanninkieliseen maahan juuri sen takia jotta se kieli rikastuis taas elikä kun ei kuulekkaan sitä saksaa mitä täällä saksankielisellä alueella kuuluu vaan kuulis sitä englantia.
21. Äiti B: - - aina näky heti että kun ollaan oltu vähän aikaa Suomessa et noni, nyt se suomi lähti käyntiin taas.

Asuinpaikan korostaminen kielitaidon kehityksen kontekstissa ilmaisee vanhempien käsityksiä siitä, että kielitaito nähdään sosiokulttuuriseen ympäristöön sitoutuvana seikkana. Molemmat vanhemmat ottivat ympäristön huomioon kielipolitiikan käytännön strategioita suunnitellessa, etenkin omalta osaltaan suomen kielen tuomisella erikieliseen ympäristöön. Ympäristön nähtiin vaikuttavan niinkin paljon, että se voisi vaikuttaa perheen asuinpaikkaan ja muuttopäätökseen kielen kehityksen tehostamiseksi.

4.2.5 Vanhempien oma tausta

Vanhempien oman taustan teemaan sijoittuivat ilmaukset, joissa osallistuja kertoi vanhempien omasta elämästä ja kielellisestä taustasta sekä liitti nämä seikat perheen nykyiseen kielipolitiikkaan. Molempien perheiden vanhemmat löysivät perusteluja perheen sisäiselle kielenkäytön tilalle ja kielipolitiikalle omasta henkilökohtaisesta taustastaan. Perheessä A vanhemmat olivat tottuneet puhumaan keskenään tiettyä kieltä ja se jatkui myös lapsen tultua luonnollisesti (22). Perheen A vanhempien välinen kielenkäyttö sisälsi aineksia monista eri kielistä, mikä toi omat erityispiirteensä perheen kommunikaatioon (23). Perheen B vanhemmat arvelivat oman lukemistottumustensa ja kielestä keskustelemisen intonsa siirtyneen myös lapseen (24). Vanhempien resurssit ja kyky keskustella kielestä voi myös edistää perheen kielipolitiikan eksplisiittisyyttä, minkä on todettu olevan hyödyllistä monikielisyyden kehittymisen ja tehokkaan kielipolitiikan toteuttamisen kannalta (King ym. 2008: 915).

22. Äiti A: Ja se et me [vanhemmat] puhutaan englantia keskenämme on vaan, that's what it is.

23. Äiti A: Niinku meillääki on valitettavasti mun miehen kanssa ni ku me ollaan asuttu nii monessa paikassa nii meillä on joistain kielistä jääny sellasia sanontoja tai sit pelkkiä sanoja mitä me käytetään koko aika, ja me huomataan että jokki ihmiset on iha et mitä sä sanoit, et sit mä oon et ainii joo anteeks tää oli niinku bahasa indonesiaa, tai sitten arabiasta jotain sanoja, ja sitten meidän poika on tottunu siihen totta kai kun me käytetään niitä niinku koko aika kielessä.
24. Äiti B: – – kirjoista kiinnostuminen ja kielestä kiinnostuminen että kun se kiinnostaa jo lähtökohtasesti meitä niin kyllähän se meidänkin into sit siirtyy lapseen vähän niinku sivutuotteena.

Vanhempien elämäntilanteet, koulutustausta ja asuinpaikat ennen lasta vaikuttivat siis siihen, millaiseksi heidän keskinäinen kielenkäyttönsä ja tapansa puhua kielestä oli muodostunut. Se on siirtynyt aikanaan myös lapseen, joka on sosialisoinut perheensä kielenkäyttötapoihin. Vanhempien yhteinen kieli on myös tavallisesti valikoitunut jo ennen lapsen tuloa. Näin ollen vanhempien keskinäinen kieli ja kielenkäyttötapa voi usein olla perheen kielipoliittista suunnittelua edeltävä, ikään kuin valmiiksi asetettu seikka, joka vaikuttaa myöhemmin perheen kieliresursseihin, vaikka lapselle ei tätä yhteistä kieltä suoraan puhuttaisikaan.

5 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut kolmikielisten perheiden kielipolitiikkaa, etenkin sitä määrittäviä tekijöitä ja siihen liittyviä kokemuksia. Analyysin tulosten pohjalta voidaan todeta, että kolmikielisten perheiden kielipoliittisiin valintoja määrittävät sekä kieli-ideologiset että muut, kielelliseen ja sosiaaliseen ympäristöön sekä perheenjäsenten ominaisuuksiin liittyvät seikat. Kuten Nippalan (2019) tutkimuksessa, vanhempien päätöksissä ja kielisuunnittelussa tuli esiin sekä kielen ja monikielisyyden itseisarvo että välinearvo. Samoin kuin Sjöbergin (2016) tutkimuksessa, tutkimukseni osallistujat kokivat monikielisyyden elämää rikastavana asiana, sekä koulun, asuinpaikan ja tulevaisuuden mahdollisuuksien kannalta hyödyllisenä.

Kuten todettu, kieli-ideologiat olivat merkittävässä roolissa kielipoliittisissa päätöksissä (King ym. 2008: 910–911). Tutkimukseni vanhempien kieli-ideologiat määrittivät sitä, haluttiinko perheestä tehdä monikielinen, mitä kieliä perheen sisäiseen kielenkäyttöön valittiin ja millaisia kielimuotoja perheessä käytettiin tai suosittiin. Vanhempien suhtautuminen eri kielten käyttöön myös määritteli sitä, millaisia tarjoumia eli ympäristön tarjoamia mahdollisuuksia oppimiseen ja omaksumiseen (van Lier 2004: 95) lapsi kohtasi elämänsä aikana. Ympäristön vaikutus näkyi perhe- ja ystäväpiirissä, koulutuksen ja ympäröivän yhteiskunnan käyttämän kielen tasolla. Yksilöllisyyttä ja joustamisen tarvetta kielipolitiikkaan toivat myös lapsen yksilölliset ominaisuudet ja voimavarat eri tilanteissa.

Kielipolitiikka sisältää kielen sisällön, kielen statuksen ja kielen omaksumisen suunnittelua (Kloss 1969; Cooper 1989; King ym. 2008: 909). Tutkimuksen tulokset voidaan sijoittaa tämän kolmijaon eri osa-alueille. Kielen statuksen suunnitteluun vaikuttivat ideologiat siitä, mitkä kielet eri vaihtoehdoista valittiin ja miksi – tässä tulivat esiin käsitykset esimerkiksi eri kielten hyödyllisyydestä tai miellyttävyydestä. Myös koulun valinta vaikutti kielen statukseen, sillä silloin koulukielestä tehtiin merkittävä osa lapsen arkea. Kielen sisällön suunnitteluun vaikuttivat käsitykset hyvästä tai tavoiteltavasta kielestä sekä vanhempien taustan kautta muodostuneet

kielenkäyttötavat. Kielen omaksumisen suunnittelu sisälsi mm. valintoja siitä, kenelle mitäkin kieltä puhutaan tai harjoitellaanko sitä kotona vai kodin ulkopuolella. Tähänkin vaikuttivat vanhempien käsitykset ja kieli-ideologiat, sillä ne ennakoivat heidän odotuksiaan lapsen kielitaidon kehittymisestä ja strategioita, joita sen tukemiseksi valittiin. Myös lähipiirin ihmiset, ympäristö ja koulutus vaikuttivat käytännössä kielivalintoihin ja eri kielten puhumisen mahdollisuuksiin.

Perheet kuvailivat kielipolitiikkansa tuloksia pieniä vaikeuksia lukuun ottamatta positiivisiksi. Kielipolitiikan onnistumista tukevia seikkoja ovat muun muassa kielipolitiikan johdonmukaisuus ja tietyissä menettelytavoissa pitäytyminen, perheen kielipolitiikan eksplisiittisyys sekä ympäröivän yhteisön konteksti. (King ym. 2008: 915–916.) Aineiston perusteella perhe A oli kiinnittänyt erityistä huomiota ympäröivän yhteisön, etenkin koulun kontekstiin ja käytti sitä vahvana tukena kielen kehitykselle. Perheen B kokemuksissa korostui erityisesti kielipolitiikan ja strategioiden pysyvyys sekä perheen kielipolitiikasta keskusteleminen myös lapsen kanssa.

Tutkimukselliseen viitekehukseen suhteutettuna voidaan todeta, että sosiokulttuurisen ympäristön merkitys kielen omaksumisessa ja kielipolitiikkaa määrittävänä tekijänä korostui vanhempien vastauksissa (kts. Alanen 2000: 96). He tiedostivat oman roolinsa lapsen kielitaidon kehityksen tukijana ja ensisijaisena sosiaalistumisympäristönä. Sisällöltään selkeästi laajimmat teemat tutkimuksessani olivatkin sellaiset, jotka liittyivät sosiokulttuuriin seikkoihin: koulussa ja ympäristössä kommunikointiin sekä perheen lähipiirin ihmisiin. Kouluympäristö ja ihmissuhteet toimivat lapsen kielellisessä kehityksessä hyvin merkittävällä tavalla, ja olivat myös joskus syy perheen kielipolitiikan uudelleenarvioitiin tai muuttamiseen. Toisaalta vanhempien haastatte- luista nousevat, kielipolitiikkaa määrittävät tekijät olivat myös osin kognitiivisia ja yksilöllisiä. Molemmat vanhemmat kuvailivat lastaan kielellisesti lahjakkaaksi ja kokivat sen helpottavan perheen kielipolitiikan tavoitteiden saavuttamista.

Sosiokulttuuriset ja kognitiiviset seikat myös kietoutuivat yhteen ja vaikuttivat perheen kielipolitiikkaan yhtä aikaa. Kun perheen menettelytavat muuttuivat lapsen koulunkäyntiin tai jaksamiseen liittyvistä vaikeuksista johtuen, oli määrittävä tekijä yhtä aikaa sosiokulttuurinen ja kognitiivinen: kouluympäristön tavat ja ilmapiiri loivat pohjan sille, millaista lapsen kognitiivinen kehitys oli tässä ympäristössä. Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin todeta, että kielipolitiikkaan valintoihin vaikutti merkittävimmin sosiokulttuurinen ympäristö, mutta myös lapsen yksilölliset ja kognitiiviset seikat.

Ympäristön vaikutus perheen kielipolitiikkaan saattoi olla suuri myös siksi, että kummankaan perheen vanhemmat eivät asuneet synnyinmaassaan tai puhuneet ympäristössään äidinkieltään. Haastateltavien valikoituminen Suomen ulkopuolella asu- viin myös hieman etäännyttää tutkimukseni tuottamia hyötyjä Suomessa työskentelevien ammattiryhmien, kuten neuvolatyöntekijöiden tarpeista. Tutkimukseni

tuloksia voidaan kuitenkin tarkastella Suomessa asuvien perheiden rinnalla ja pohtia, voisivatko samankaltaiset seikat vaikuttaa heidän kielipolitiikkaansa ja sen erityispiirteisiin.

Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä ja sisällönanalyysi toimivat hyvin tutkimukseni tavoitteiden saavuttamiseksi. Laadullinen sisällönanalyysi antaa tilaa tutkijan omille tulkinnoille (Schreier 2012: 2), mikä on hyvä ottaa huomioon tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa. Myös haastateltavien määrä oli sopiva ja tarkoituksenmukainen, sillä se mahdollisti molempien perheiden tilanteiden syvemmän tarkastelun. Tutkimuskysymykset muokkautuivat hieman prosessin aikana, ja tutkimuksen kannalta olisikin ollut hyödyllistä kohdistaa useampia haastattelukysymyksiä eksplisiittisemmin siihen, mihin ideologisiin tekijöihin vanhemmat ovat pohjustaneet päätöksiään. Toinen rajoite tutkimuksessani on, että kokemukset ja käsitykset perheen kielipolitiikasta voivat olla erilaiset eri perheenjäsenten kesken; tämän tutkimuksen puitteissa molemmista perheistä osallistui vain yksi jäsen. Voisi myös olla mielenkiintoista selvittää kielipoliittisia valintoja määrittäviä ideologioita ja tekijöitä laaja-alaisemmin ja määrällisemmällä otteella yleistettävyyden lisäämiseksi. Myös lapsen näkökulma ja kokemukset tai perheen implisiittisen kielipoliittisen päätöksenteon tarkempi tutkiminen voisi olla jatkotutkimuksen kannalta hedelmällinen tutkimuskohde.

LÄHTEET

- Aineistonhallinnan käsikirja [verkkojulkaisu]: Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. – <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/kvalitatiivisen-datan-kasittely/> (luettu 9.2.2022)
- Alanen, Riikka 2000: *Vygotsky, Van Lier ja kielenoppiminen: Sosiokulttuurinen viitekehys kielellisen tietoisuuden ja vieraan kielen oppimisen tutkimuksessa*. – AFinLAN vuosikirja 2000 (58) s. 95–120. – <https://journal.fi/afinlaok/article/view/59844> 22.11.2021
- Bahtin, Mikhail 1981: *The Dialogic Imagination. Four Essays by M. M. Bakhtin*. Austin, Texas: University of Texas Press.
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria 2022: *Thematic Analysis: A Practical Guide*. Lontoo: SAGE Publications.
- Cooper, Ralph L. 1989: *Language planning and social change*. New York: Cambridge University Press.
- De Houwer, Annick 2009: Bilingual first language acquisition. – *Multilingual Matters* 1999 (140) s. 59–76. – <https://doi.org/10.1515/ijsl.1999.140.59> 22.11.2021
- Dufva, Hannele 2011: Ei kysyvää tieltä eksey: Kuinka tutkia kielten oppimista ja opettamista haastattelun avulla. – Paula Kalaja, Riikka Alanen & Hannele Dufva (toim.), *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas* s. 131–145. Helsinki: Finn Lectura.
- Eskola, Jari 2007: Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. – Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. E-kirja. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman 1992: the appropriacy of appropriateness. – Norman Fairclough (toim.), *Critical language awareness* s. 33–56. London: Longman.
- Fishman, Joshua A. 1979: Bilingual education, language planning, and English. *English World-Wide* 1 (1) s.11–24.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000: *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hymes, Dell 1996: *Ethnography, Linguistics, Narrative Inequality: Toward an Understanding of Voice*. CRC Press LLC. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=171938> 1.4.2022.
- King, Kendall A., Fogle, Lyn & Logan-Terry, Aubrey 2008: Family Language Policy. – *Language and Linguistics Compass* 2(5) s. 907–922. – <https://doi.org/10.1111/j.1749-818X.2008.00076.x> 21.11.2021
- Kloss, Heinz 1969: *Research possibilities on group bilingualism: a report*. Quebec: International Center for Research on Bilingualism.
- Laurén, Christer 2008: *Varhain monikieliseksi: kielenoppimisen teoriaa ja käytäntöä*. Suom. A. Hovila. Helsinki: Finn Lectura.
- Martin, Maisa 2016: Monikielisyys muutoksessa. – *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 7(5). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2016/monikielisyys-muutoksessa> 13.11.2021
- Mäntylä, Katja; Pietikäinen, Sari & Dufva, Hannele 2009: Kieliä kellon ympäri: Perhe monikielisyyden tutkimuksen kohteena. – *Puhe ja kieli* 29 (1) s. 27–37. – <https://journal.fi/pk/article/view/4791> 11.11.2021
- Mäntynen, Anne; Halonen, Mia; Pietikäinen, Sari & Solin, Anna 2012: Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä [Theory and practice in the analysis of language ideologies]. *Virittäjä*, 116(3). – <https://journal.fi/virittaja/article/view/6815> 28.3.2022
- Nippala, Elina 2019: *Siirtykö suomen kieli eteenpäin? : Ruotsissa asuvien suomalaistaustaisten vanhempien kielipolitiikka*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201909103468> 10.4.2022
- Palviainen, Åsa 2020: Future prospects and visions for family language policy research. – Andrea C. Schalley ja Susana Eisenclas (toim.), *Handbook of Home Language Maintenance and Development*:

- Social and Affective Factors* s. 236–254. Berlin: De Gruyter Mouton. –
<https://doi.org/10.1515/9781501510175-012> 22.11.2021
- Pietikäinen, Sari 2012: Kieli-ideologiat arjessa. Neksusanalyysi monikielisen inarinsaamenpuhujan kielielämäkerrasta. *Virittäjä*, 116(3), 410–440. –
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/59114/pietikainen7162artikkelin%20teksti1697511020121101.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 7.4.2022
- Piller, Ingrid 2001: Private language planning: The best of both worlds? *Estudios de Sociolingüística*, 2(1), 61–80. –
http://www.languageonthemove.com/downloads/PDF/piller_2001_private%20lg%20planning.pdf 7.4.2022
- Schreier, Margrit 2012: . *Qualitative Content Analysis in Practice*. Thousand Oaks (Calif.): Sage Publications.
- Sirkeinen, Eveliina 2008: Monikielisen perheen monikielisyydiskurssit identiteetin rakentajina. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. –
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/19613> 22.11.2021
- Sironen, Satu 2012: Viittova monikielinen lapsi: Vanhempien kokemuksia viittomakielisen lapsen monikielisyydestä resurssina. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. –
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201210222751> 15.11.2021
- Sjöberg, Sannina 2016: Kaksikielisten vanhempien kielivalinnat. *Kieliverkosto* 7(5). –
<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2016/kaksikielisten-vanhempien-kielivalinnat> 15.11.2021
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Tuominen, Anne 1999: Who decides the home language? A look at multilingual families. –
International Journal of the Sociology of Language 1999 (140) s. 59–76. –
<https://doi.org/10.1515/ijsl.1999.140.59> 18.11.2021
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021: *Ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin ohje*. –
<https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/ihmistieteiden-eettisen-ennakkoarvioinnin-ohje> 24.3.2022
- van Lier, Leo 1998: The relationship between consciousness, interaction and language learning. –
Language Awareness 7 (2–3) s. 128–145. –
<https://www.tandfonline.com.ezproxy.jyu.fi/doi/abs/10.1080/09658419808667105> 6.12.2021
- 2004: The ecology and semiotics of language learning: A sociocultural perspective. Boston: Springer. <https://search.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=125001&site=ehost-live> 16.4.2022
- Vygotsky, Lev Semënovič 1978: *Mind in society*. Cambridge: Harvard University Press.

LIITTEET

LIITE 1: HAASTATTELURUNKO

Haastattelun kysymykset:

Perheen kielet

- Vapaa sana perheestä (jäsenet, asuinpaikka, onko aina asunut siellä...)
- Mitä kieliä perheenne jäsenet puhuvat?
- Missä tilanteissa lapsi/lapset käyttävät eri osaamiaan kieliä?
- Missä tilanteissa muut perheenjäsenet käyttävät eri osaamiaan kieliä?
- Miten kuvailisit lapsen/lasten kielitaitoa eri kielissä?

Kielipolitiikka

- Kuinka tietoisesti olette suunnitelleet perheen sisäistä kielenkäyttöä?
 - Ketkä päätöksen teki?
 - Millaista keskustelua aiheesta käytiin ja missä vaiheessa?
 - Kuinka helposti suunnitelma syntyi?
 - Miten asuinmaa vaikutti kielivalintoihin? Onko tilanne muuttunut asuinmaan vaihdoksen / lapsen kasvun myötä?
 - Jotain muuta?
- (Kuvaile vapaasti, millaista suunnittelua on tehty.
 - Esim. onko tietty kieli sidoksissa tiettyyn henkilöön, ympäristöön tai tilanteeseen vai liittyykö kielenkäyttö johonkin muuhun tiettyyn asiaan sosiaalisessa ympäristössä? Vai liittyykö tietty kieli esim. tiettyyn ajalliseen jaksoon?)
- Miten sovitatte kolme kieltä saman perheen arkeen, kun ohjaajana toimivia vanhempia on kaksi?
 - Puhuuko sama ihminen kahta eri kieltä eri tilanteissa?

Kielipolitiikan toimivuus

- Kuinka tietoisesti olette asettaneet tavoitteita lapsen kielitaidon kehittymiselle?
 - Kuinka tärkeää tietyn taitotason saavuttaminen on?
- Kuinka hyvin valinnat ovat toimineet?
- Kuinka paljon alkuperäinen suunnitelma on muuttunut? Miksi?
- Minkä verran lapsi on itse ilmaissut mielipidettään perheen kielikäytänteistä?
- Missä vaiheessa lapsi on tehnyt omia valintoja?

LIITE 2: TIETOSUOJAILMOITUS

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

PÄIVÄYS 18.1.2022

Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)

1. Tutkimuksessa *Monikielisten lasten huoltajien kokemuksia perheen kielistrategioista* käsiteltävät henkilötiedot

Tutkimuksessa tarkastellaan kolmikielisten lasten huoltajien kokemuksia perheen kielistrategioista. Tutkimuksen perusteella valmistuu kandidaatintutkielma.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: Haastattelussa mahdollisesti esiin tulevat tunnistetiedot, sekä haastattelutallenteen ääni ja mahdollinen videokuva.

Tämä tietosuojailmoitus on annettu tutkimukseen osallistuville ja käyty suullisesti läpi.

2. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa

Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste on yleinen etu: Käsittely on tarpeen tieteellistä tai historiallista tutkimusta taikka tilastointia varten ja se on oikeasuhtaista, sillä tavoiteltuun *yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden* (tietosuojain 4 §:n 3 kohta)

Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Henkilötietojasi käytetään vain tieteellistä tutkimusta varten sekä toimitaan niin, että Sinua koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.

Tunnistettavuuden poistaminen

Haastatteluaineisto litteroidaan, ja tässä vaiheessa mahdolliset haastatteluun sisältyvät tunnistetiedot poistetaan ja aineisto pseudonymisoidaan. Haastateltavien äänen ja kuvan sisältävä haastatteluaineisto eikä sitä näytetä kenellekään missään vaiheessa.

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

Tutkimuksessa käsiteltäviä henkilötietoja säilytetään Jyväskylän yliopiston tietoturvaohjeiden mukaisesti ja suojataan salasanalla.

Tutkimuksen toteuttaja on perehtynyt Jyväskylän yliopiston tietosuoja- ja tietoturvakäytänteisiin.

HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

Aineistot henkilötietoineen tuhoetaan vuosi tutkielman valmistumisen jälkeen.

Rekisterinpitäjä ja tutkimuksen tekijä

Tutkimuksen tekijä:

Sara Poikonen
suomen kielen opiskelija
Kieli- ja viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto
sara.t.poikonen@student.jyu.fi

Tutkimuksen ohjaaja:

Sari Sulkunen
apulaisprofessori
Kieli- ja viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto
sari.sulkunen@jyu.fi

Rekisteröidyn oikeudet

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin yliopisto ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsitteilyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>